

СЧЕТОВОДНАТА ПРОФЕСИЯ В ДИГИТАЛНАТА ЕРА – МНОГО ПОВЕЧЕ ТВОРЧЕСКА

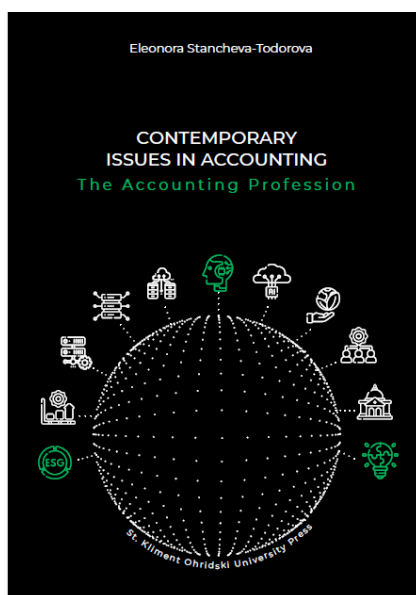
Доц. д-р Илияна Анкова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

През последните години счетоводната професия търпи значителни промени, резултат от технологичните иновации на Индустрия 4.0, които напълно трансформират бизнес процесите на компаниите, от новите информационни потребности на всички заинтересовани страни, свързани с устойчивото развитие, както и от глобализацията на икономическите процеси.

Свидетели сме на използването на изкуствен интелект, блокчейн, облачни технологии, големи данни и др. в счетоводната професия, като тепърва се осъзнават както ползите, така и проблемите и рисковете, които се пораждат от въвеждането им в практиката. Тези и други технологични иновации, част от по-широката концепция за Индустрия 4.0, пораждат дискусии за риска от отмиране на счетоводната професия и замяната ѝ с подходящо програмно обезпечение.

През 2013 г. Фрей и Осборн (Frey & Osborne 2013) провеждат изследване относно степента, до която редица професии са изложени на автоматизация. Резултатите показват, че счетоводната професия е сред тези с най-висок потенциал за автоматизиране и в този смисъл има висок риск за отпадане в бъдеще. Успоредно се развиват и идеите, според които инструментите на Индустрия 4.0 са нов гласък в развитието на счетоводството като наука и практика. Технологичните иновации предлагат възможности за повишаване на прозрачността, точността и ефективността на работата на счетоводителите, но също така поставят предизвикателства от етичен характер и въвеждат потребности от нови знания и умения.

Превръщането на устойчивото развитие в приоритет за правителствата, обществото, инвеститорите и другите заинтересовани страни води до нови изисквания към практикуващите счетоводната професия. Появяват се нови отчетни обекти, разширява се обхватът на отчитането по нови регулации и стандарти, въвеждат се изисквания за оповестяване не само на финансова, но и на нефинансова информация.

Още много въпроси, свързани с бъдещето на счетоводната професия, са обект на дискусии. Монографията „Съвременни проблеми на счетоводството. Счетоводната професия“ на проф. д-р Елеонора Станчева-Тодорова е част от този дебат. Като счетоводител практик, университетски преподавател и изследовател, тя има уникалната възможност да комбинира проблемите на практикуващите счетоводители, които работят в среда на интензивни промени и на които все по-често се налага да вземат решения по все повече въпроси въз основа на своята професионална преценка, с научно изследване върху предизвикателствата пред счетоводната професия. Този поглед дава възможност за изграждане на по-цялостна и системна представа за разглежданата проблематика.

Конкретно в монографията са разгледани 4 основни предизвикателства пред развитието на счетоводната професия.

Първото е свързано с Индустрия 4.0 и ефектите от внедряването на технологични иновации, като големи данни, изкуствен интелект и машинно самообучение върху счетоводната професия. Именно Индустрия 4.0 поражда дискусията за пагубното влияние на новите технологии. Основните технологични иновации, попадащи в обхвата ѝ, са изследвани в три основни направления. На първо място, как новите технологии влияят на трудовите задачи, изпълнявани от хората. Логически изследването продължава с това как технологиите променят конкретно работата на счетоводителите. Това, от своя страна, води към третото направление – кои са необходимите нови знания и умения, за да може счетоводителите да използват предимствата на новите технологии в своята работа.

Особено внимание е отделено на големите данни и изкуствения интелект. Този избор не е случаен. Познавайки добре преподавателската работа на Елеонора Станчева-Тодорова, тези два инструмента вече са въведени от нея в обучението по счетоводство.

На базата на широкомащабно проучване на литературата и анализ на проведени изследвания авторът показва, че въздействието на изкуствения интелект върху заостостта е едновременно обещаващо и предизвикателно. Въпреки че той може да доведе до изместване на определени дейности, той също така предлага значителни възможности за създаване на нови работни места и подобряване качеството на работа.

Способността на изкуствения интелект да обработва големи обеми данни, да извършва сложни изчисления и да се учи от модели, прекроява ландшафта

на счетоводството по няколко начина. Един от тях е автоматизирането на много от рутинните и повтарящи се задачи, традиционно изпълнявани от счетоводителите, като напр. обработката на фактури. Друг начин е предотвратяването и разкриването на измами, тъй като алгоритмите на изкуствения интелект се проектират към „нормалните“ дейности и не водят до нечестни или дискриминационни практики. Трети начин е прогнозирането на бъдещи тенденции въз основа на исторически данни, подпомагайки бюджетирането и финансовото планиране. Изготвянето на финансови отчети също се променя, тъй като алгоритмите за машинно обучение са способни да открият необичайни модели или аномалии във финансовите данни, което може да показва грешки. Не на последно място е анализът на големи масиви от неструктурирани данни, което води до по-добро вземане на решения. Изложението е показателно за това какво всъщност може да направи изкуственият интелект и какво не. Доказва се тезата, че счетоводната професия не губи от новите технологични иновации, а напротив – тя се развива, като става много повече творческа. Благодарение на новите технологии счетоводителите са освободени от рутинната и времеемка работа. Ясно е откритоена тяхната нова роля – участие в процеса на консултиране на управлението за вземане на решения, вкл. и стратегически, което не се поддава на програмиране. Развитието на счетоводната професия в условията на Индустрия 4.0 е свързано с придобиването на нови знания и умения, като логическият ход на изследването води към това кои са те. Важен приносен момент в монографията е извеждането на профила на бъдещия счетоводител по отношение на необходимите знания и компетенции в една бързо променяща се бизнес среда, която се намира под силното въздействие на технологичните иновации, характеризиращи Индустрия 4.0 (фиг. 1).

Фигура 1. Знания и компетенции на Счетоводител 4.0

Източник: Stancheva-Todorova, E. 2022. *Contemporary Issues in Accounting. The Accounting Profession*. Sofia: St. Kliment Ohridski University Press, p. 24

Второто съществено предизвикателство, разгледано в монографията, е свързано с ефектите от използването на блокчейн технологията в счетоводната професия. В търсене на отговор на този въпрос е направен литературен обзор върху характеристиките на тази технологична иновация. Последното позволява да се очертае фундаменталната промяна, която блокчейн предизвиква в счетоводната практика, въвеждайки съвсем нов начин за генериране, съхраняване и актуализиране на счетоводните записи. Приложението на блокчейн технологията в счетоводната практика е илюстрирано чрез сравнително съпоставяне на неговото използване от големите четири счетоводни и одиторски компании. Резултатите показват промяна в счетоводната работа – засилва се творческият елемент за сметка на чисто оперативните задачи. Счетоводителите ще отделят много по-малко време за въвеждане на данни в информационната база и записване на факти от икономическия живот и ще могат да се фокусират върху изготвя-

не на професионални преценки и тълкуване на икономическото съдържание на транзакциите.

Проучването се насочва към възможните проблеми, свързани със спецификите при приложението на блокчейн в счетоводната практика. Като най-съществен такъв е открояна липсата на стандарти или други форми на счетоводни разпоредби за отчитане на криптовалути към момента на изследването. Тяхното все по-интензивно използване, което е показано чрез основните видове транзакции, в които те участват, създава изключително големи проблеми във връзка с счетоводното и данъчното им третиране. В монографията са изследвани 11 предизвикателства, свързани с регулаторната рамка, затрудняващи признаването, класифицирането и оценяването на криптовалути в контекста на международните стандарти за финансово отчитане. Справянето с тези проблеми изисква съвместни усилия на регулаторните органи и счетоводните специалисти за намиране на решения, които позволяват безпроблемно интегриране на отчитането на криптовалути в съществуващата рамка за финансово отчитане.

Третото предизвикателство пред счетоводната професия са нарастващите роли и значение на отчитането на устойчивостта. Концепцията за устойчивост не е нова, но в последните години придоби особено значение и вече променя всички области на живота ни. Счетоводната професия е една от силно засегнатите. За разбирането на причините в тази част на монографията авторът изследва основните двигатели на промените, които концепцията за устойчивост предизвиква. Сред тях поставяме акцент върху бизнес моделите на компаниите. Последните се модифицират много бързо не само поради социални промени, технологични иновации и др., но и поради новите изисквания за отчитане и оповестяване на устойчивостта. Така, в продължение на трансформирането на счетоводната професия под въздействието на Индустрия 4.0 авторът задълбочава и разширява изследването с ефектите върху нея от устойчивостта. През призмата на двигателите на промяната са разгледани четири бъдещи кариерни възможности, които показват нови по-хибридни роли и функции на счетоводителите в устойчивата организация. По-конкретно, от тях се очаква да поемат водеща роля в многофункционални екипи и прилагайки своите интегрирани знания и опит, да осигуряват ценен принос в създаването на устойчива дългосрочна стойност за компанията.

Разкриването на финансова и нефинансова информация, която демонстрира устойчивото представяне на компанията, е друго голямо предизвикателство пред съвременните счетоводители. За изясняване на тенденциите в развитието на отчитането на устойчивостта в монографията е направен исторически обзор на инициативите, които в момента оформят съдържателно докладите за устойчивост. Съществуващата в литературата периодизация е надградена с две нови фази, което допринася, от една страна, за по-ясното и пълно

проследяване на прогреса в създаването на общоприета рамка за отчитане на устойчивостта и ролята на счетоводните специалисти в него. От друга страна, приложената периодизация позволява на автора да изведе бъдещи тенденции в развитието на отчитането на устойчивостта, които очертават нови предизвикателства пред счетоводната професия.

Водената от технологиите дигитална ера поставя значителни етични предизвикателства, свързани с поверителността и сигурността на данните, целостта и надеждността на финансовата информация, въздействието на изкуствения интелект и автоматизацията и др. и трябва да бъдат управлявани внимателно. Последната глава на монографията е посветена именно на тях. Поставя се въпросът дали етичните принципи остават актуални в непрекъснатото развиващата се дигитална ера. В търсене на отговор, авторът изследва ефектите от технологичните иновации върху етичните принципи. Доказана е тяхната устойчивост, независимо от това, че контекстът на приложението им се променя. Открит е проблем, свързан със съпътстващата концептуална рамка като част от Етичния кодекс на счетоводителите, която трябва да може да дава насоки за решаване на все още невъзникнали проблеми.

В монографията се защитава идеята, че новите информационни и технологични иновации могат да подобрят счетоводната етика и да намалят етичните нарушения. По примера на изкуствения интелект авторът показва, че технологиите създават проблеми от етичен характер, но в същото време имат потенциал да подкрепят етичните решения на професионалните счетоводители в дигиталната ера. За тази цел от тях се изисква непрекъснато да подобряват и повишават нивото на своите знания и умения.

Монографията на Елеонора Станчева-Тодорова е безспорен принос към изследванията в областта на текущото състояние и бъдещото развитие на счетоводната професия. Съчетаването на интерпретативни и критични методи, на систематичния и историческия подход и на метода на сравнението позволява на автора многоаспектно и детайлно да представи ефектите от новите технологии и новите изисквания за устойчиво развитие върху професията. Позоваването и критичният анализ на авторитетните проучвания на международни професионални организации и на големите четири одиторски компании подпомагат автора в доказването на новата бъдеща роля на счетоводителя, която е много повече творческа. От него се очаква професионална преценка и интерпретация на аналитичните резултати с цел подпомагане на ръководството при вземането на решения за създаване на дългосрочна устойчива стойност на компанията.

Библиографията включва най-значимите и авторитетни имена от международната счетоводна академична среда, както и много изследвания на международните счетоводни професионални организации и на големите одиторски компании. Това допринася изследването да послужи както за отправна точка

за бъдещи научни търсения, така и на студентите, които имат желание да се запознаят задълбочено с предизвикателствата пред счетоводната професия, която те ще упражняват.

Накрая бих искала да отбележа, че изследванията на автора са продължили и по-нататък в търсене на отговор как висшето образование се променя под въздействието на тези предизвикателства. В монографията „Съвременни проблеми на счетоводството. Счетоводното образование“ се изследва неговата трансформация през призмата на същите основни фактори. Така се получава цялостна визия по отношение на връзката между образованието и практиката (Stancheva-Todorova 2023).

REFERENCES

- FREY, C. & OSBORNE, M., 2013. The future of employment: How susceptible are jobs to computerisation. *Technological Forecasting and Social Change*, vol. 14, pp. 254 – 280. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2016.08.019>.
- STANCHEVA-TODOROVA, E., 2023. *Contemporary Issues in Accounting. The Accounting Education*. Sofia: St. Kliment Ohridski University Press. ISBN 978-954-07-5659-2.

THE ACCOUNTING PROFESSION IN THE DIGITAL AGE – MUCH MORE CREATIVE

✉ **Dr. Iliyana Ankova, Assoc. Prof.**

Faculty of Economics and Business Administration
Sofia University “St. Kliment Ohridski”
E-mail: iliana_ankova@feb.uni-sofia.bg